

логіки, враховуючи, що будь-яка помилка з точки зору логіки в кінцевому підсумку призводить до порушення вимог того чи іншого логічного закону.

Оцінка виконання дипломної роботи повинна здійснюватись всебічно за встановленими критеріями. Пропонуємо наступні критерії оцінювання дипломних робіт магістрів за 100-бальною шкалою:

1. Відповідність змісту роботи обраній темі (повнота її розкриття)	10 балів
2. Ступінь розкриття теоретичних аспектів теми (повнота використання сучасних джерел, посилання на них, повнота викладення, ступінь використання нормативно-правової бази)	20 балів
3. Наявність та доречність використання практичного матеріалу та його аналіз (кількість підприємств, динаміка даних, доказовість, узгодженість з теоретичними положеннями)	15 балів
4. Ґрунтовність розроблених висновків та пропозицій, їх обґрунтованість в роботі	15 балів
5. Повнота, логічність та обґрунтованість доповіді дипломника та її підкріплення наочністю	15 балів
6. Відповіді на запитання під час захисту дипломної роботи її повнота, глибина, обґрунтованість	15 балів
7. Оформлення роботи: відповідність вимогам, послідовність матеріалу, список літератури, додатки	10 балів

Отже, підготовка магістрів повинна забезпечувати комплекс вищеназваних навчальних процесів, мати індивідуальний підхід до навчання і не повинна зводитись до традиційного навчання у вищій школі.

Л. Г. ЛОВІНСЬКА, докторант
(Київський національний економічний університет)

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА МЕТОДОЛОГІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Викладання бухгалтерського обліку традиційно розпочинається з висвітлення на початку курсу методологічних основ цієї дисципліни.

Реформування бухгалтерського обліку в Україні залучило в його методологію нові підходи та поняття. Запозичення зарубіж-

ного досвіду в цьому плані — безумовно позитивний процес. Разом з тим, важливим є переосмислення концептуальних засад теорії бухгалтерського обліку в Україні

Розвиток науки про бухгалтерський облік в Україні неможливо розглядати окремо від дослідження формування наукової думки спочатку в Росії, а потім у Радянському Союзі. Цей факт обумовлений історично, тому дослідження формування сучасних наукових знань, їх еволюції в ретроспективі доцільно здійснювати на підставі літературних джерел, виданих в різні часи в Росії, Радянському Союзі і в Україні.

Вивчення наукової та навчальної літератури, виданої протягом двадцятого століття в дореволюційній Росії, Радянському Союзі, в сучасних Росії і та Україні дозволило зробити висновок, що бухгалтерський облік має свої наукові традиції, що сформувалися протягом 100 років. Ці традиції суттєво відрізняються від підходів до дослідження і тлумачення їх результатів, притаманних для західної та американської теорії бухгалтерського обліку. На перший погляд зосередження уваги на вивченні особливостей вітчизняної теорії бухгалтерського обліку не є актуальним, оскільки в умовах трансформації економіки України на ринкові засади простим і прийнятним здається запозичення наукового доробку розвинених країн світу. Такий шлях, до речі, і привалює при формуванні сучасної нормативної бази бухгалтерського обліку в Україні. Разом з тим, проблеми, які виникають при викладанні бухгалтерського обліку, на думку автора, обумовлені в певній мірі саме відсутністю наукового підходу до адаптації сучасних наукових знань з бухгалтерського обліку до наукового і практичного середовища в Україні.

Головною відмінністю вітчизняної теорії бухгалтерського обліку є її яскраво виражений гносеологічний аспект. Бухгалтерський облік подається як система наукових знань, що складається з двох підсистем. Перша — це власне теорія бухгалтерського обліку, в якій висвітлюються його теоретичні засади. Майже всі праці з теорії бухгалтерського обліку обов'язково розглядають поняття предмету бухгалтерського обліку, його об'єктів та методу.

Друга — це бухгалтерський облік в різних галузях народного господарства (промисловість, транспорт, сільське господарство, тощо).

Галузевий бухгалтерський облік досліджував методика відображення його предмету з врахуванням галузевих особливостей. Наукові праці та навчальна література цієї проблематики фактично відображають досягнення вітчизняного обліку.

Продуктом наукових досліджень радянського періоду була добре відпрацьована чітка нормативна база бухгалтерського обліку, що регламентувала процедурну сторону обліку окремих об'єктів.

Вітчизняна теорія бухгалтерського обліку представляє собою чітко формалізоване вчення про предмет і метод цієї науки. Структура предмету і методу визначені вченими ще у першій половині двадцятого століття. Цей період в історії науки є періодом завершення диференціації економічних наук і оформлення їх в окремі галузі наукових знань.

Структуризація предмету і методу бухгалтерського обліку, тобто визначення об'єктів, що включені у предмет, та способів і прийомів, що утворюють в своєму взаємозв'язку і послідовній реалізації метод, мала онтологічний статус. З цієї причини сучасна теорія бухгалтерського обліку являє собою систему наукових знань, в основі яких є сукупність чітко визначених понять, принципів, прийомів.

З іншого боку факт виокремлення теорії бухгалтерського обліку як системи наукових знань, відділеної від галузевих особливостей обліку, свідчить про її метафізичний характер.

За радянських часів майже кожний підручник з теорії бухгалтерського обліку починався з декларації того, що основою методу бухгалтерського обліку є діалектичний підхід.

Сучасні підручники називають дещо ширше коло загальнонаукових методів при характеристиці методології бухгалтерського обліку, а саме додається історичний, систематичний підходи, індукція, дедукція. При цьому справедливо проводиться межа між методами наукового дослідження в теорії бухгалтерського обліку і методом бухгалтерського обліку як практичної діяльності [1, с. 43—44]. Однак слід зазначити, що при цьому методом бухгалтерського обліку як практичної діяльності називають сукупність специфічних методів і прийомів, які ґрунтуються на загальнонаукових методах і підходах.

Безумовно принципового значення для розуміння сутності методу бухгалтерського обліку немає, як тлумачити його: як сукупність специфічних прийомів, що ґрунтуються на діалектиці, чи як метод обліку — виду практичної діяльності, оскільки все одно, пояснюючи сутність кожного специфічного прийому, ми спираємось на філософські категорії та закони діалектики. Наприклад, подвійний запис — формалізація причинно-наслідкового зв'язку між змінами, які виникають в результаті здійснення господарських операцій, балансове узагальнення — відображення ресурсів підприємства в абстрактній і конкретній формах (капітал та акти-

ви, у які він вкладений) тощо. Однак диференціація методу бухгалтерського обліку на метод наукового дослідження і метод практичної діяльності має велике значення для вивчення загальнонаукових підходів, які використовуються при створенні теорії як форми організації наукових знань.

Отже визначена структура вітчизняної теорії бухгалтерського обліку, стала концепція предмету і методу, формалізований категоріальний апарат, а головне виділення теорії бухгалтерського обліку в окрему галузь наукових знань, присвячену його загальній методології, говорить про те, що крім діалектичного підходу в будові теорії бухгалтерського обліку використовують також метафізичний та онтологічний. Визнання цього факту безумовно суперечить традиційному тлумаченню методу бухгалтерського обліку. Разом з тим, визнання об'єктивних фактів лише збагачує науку.

Протиставлення гносеології метафізиці та онтології — традиційний підхід марксистської філософії, яка притримується погляду, що наукове пізнання може в пошуку істини спиратися лише на матеріалістичну діалектику [3, с. 109, 344—345, 424]. Разом з тим сучасне розуміння теорії пізнання свідчить про те, що філософські погляди на методологію наукового пізнання стають більш демократичними. Сусідство в одній науковій теорії таких протилежних наукових підходів, як метафізика і діалектика є допустимим і виправданим. Так, автор статті «Метафізика» В. Є. Кемеров у сучасному словнику пише: «Двадцять століття показало, що філософія, пізнання, культура не можуть функціонувати, якщо не діє специфічний «апарат», що забезпечує синтез людських уявлень про різні аспекти буття, діяльності і пізнання людей. Визначається потреба у метафізичному осмисленні досвіду двадцятого століття. В ході реалізації цієї потреби прояснюються нові риси метафізики: вона виявляється необхідною для фіксації динаміки, процесуальності, відтворювальності людського буття, що не представлені у формах повсякденного досвіду, але вбудовані у цей досвід та обумовлюючих його» [2, С. 479].

Таким чином, метафізичний підхід у дослідженнях з теорії бухгалтерського обліку дозволив визначити загальну сутність бухгалтерського обліку як певної системи наукових знань і певного процесу людської діяльності, виявити складові елементи і побудувати онтологію у вигляді сукупності принципів, внутрішніх закономірностей і форм їх реалізації.

Цей висновок доцільно використати у розробці сучасної концепції викладання методологічних засад бухгалтерського обліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку: підручник. — К.: Знання, 2004. — 447 с.
2. Современный философский словарь / Под общей ред. В. Е. Кемерова — 2-е изд. — Лондон, Франкфурт-на-Майне, Париж, Люксембург, Москва, Минск / ПАНПРИНТ, 1998. — 1064 с.
3. Философский словарь / Под. ред. И. Т. Фролова. — 5-е изд. — М.: Политиздат, 1987. — 590 с.

Г. А. МАТЮШКО, ст. викладач
(Полтавський інститут економіки і менеджменту «Світоч»)

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКЛАДАННЯ ТЕМИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Організація і діяльність суб'єктів господарювання в сучасних умовах вимагають нових підходів до системи управління їх фінансово-господарською діяльністю. Зміст таких нововведень полягає у приведенні всіх елементів системи управління у відповідність з організаційно-правовими особливостями різних форм підприємницької діяльності. Звідси і об'єктивний нині процес зростання ролі та значення таких функцій управління як облік, контроль і аналіз діяльності господарюючого суб'єкта, розробка на основі отриманої інформації стратегії і тактики роботи, які найбільше відповідають умовам, що склалися на даний момент.

Ефективність управління фінансовими ресурсами значною мірою визначається єдністю побудови бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту таких нових для облікової практики економічних процесів ринкового господарства, як формування власного капіталу та тісно пов'язаних з ним ринку цінних паперів, інвестиційно-емісійної діяльності, дивідендної політики тощо.

Виникнення поняття «власний капітал» носить об'єктивний характер, оскільки в його основі лежать узагальнення багатовікової облікової теорії і практики. Проведений історичний аналіз економічної суті дає можливість стверджувати, що існує значна широта підходів до трактування власного капіталу як економічної категорії. Через відсутність детальної науково-методичної розробки питань економічної сутності поняття «власний капітал» та його законодавчу неврегульованість стосовно особливостей господарювання різних форм підприємницької діяльності, реалізація сучасних підходів до трактування цього питання носить не-